

Utrikesdepartementet

Mänskliga rättigheter i Vatikanstaten 2007

ALLMÄNT

1. Sammanfattning av läget för de mänskliga rättigheterna

Vatikanstaten är världens minsta självständiga stat. Det fullständiga namnet är Vatikanstadsstaten, i dagligt tal Vatikanen.

Heliga stolen är den kyrkorättsliga benämningen på påveämbetet och på den romerska kurian, som är dess centrala administrativa centrum med vars hjälp påven utövar sitt ämbete. Man brukar säga att Heliga stolen inte är en stat, men den har en stat. Vatikanstadsstaten tillkom 1929 då Heliga stolen och Italien undertecknade de tre så kallade Lateranfödragen.

Att vara medborgare i Vatikanstaten är snarast att jämföra med att ha diplomat- eller tjänstepass eller dylikt. Det rör sig sålunda främst om ett arbetsrelaterat, tillfälligt medborgarskap. I dag räknar man med att det finns 500 sådana medborgare. Därtill kommer ungefär 300 personer som enbart räknas som bosatta i Vatikanen. Antalet personer som dagligen arbetar i Vatikanen är betydligt större, mellan 3 000 och 4 000.

Förverkligandet av mänskliga rättigheter har länge varit ett av den katolska kyrkans främsta mål och påven Benedictus XVI är en av de främsta pådrivarna. Det samma kan sägas om hans företrädare Johannes Paulus II (1978-2005), som ofta betecknats som de mänskliga rättigheternas påve. Mot denna bakgrund är det föga förvånande att läget för de mänskliga rättigheterna är utomordentligt gott i Vatikanstaten.

2. Ratifikationsläget beträffande de mest centrala konventionerna om mänskliga rättigheter samt rapportering till FN:s konventionskommittéer

Heliga stolen har tillträtt följande konventioner:

- Konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, *Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination (CERD)*
- Konventionen mot tortyr, *Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)*
- Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child (CRC)* samt de två tillhörande protokollen om barn i väpnade konflikter och om handel med barn
- Flyktingkonventionen, *Convention related to the Status of Refugees*, samt det tillhörande protokollet från 1967.

Något besök av FN:s olika specialrapportörer har inte varit aktuellt.

MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

3. Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Det förekommer inga uppgifter om tortyr. Den katolska kyrkan är stark motståndare till abort.

4. Dödsstraff

Den katolska kyrkan med påven i spetsen är sedan länge motståndare till dödsstraffet. Vatikanen har dock formellt inte tillträtt konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter eller något av dess frivilliga protokoll.

5. Rätten till frihet och personlig säkerhet

Inga godtyckliga frihetsberövanden eller restriktioner förekommer. Den personliga säkerheten i Vatikanstaten är mycket hög. De stölder och fåtaliga våldsbrott som förekommer sker nästan uteslutande på Petersplatsen dit alla Romturister har fritt tillträde. Denna stora, öppna plats har Vatikanen och italienska polisen gemensam tillsyn över.

6. Rättssäkerhet och rättsstatsprincipen

Den kanoniska rätten, den kyrkliga lagstiftningen, har lämnat djupa spår i den västerländska rättskipningen. Men idag spelar den påvliga rättskipningen en underordnad roll. Men tre påvliga domstolar finns det alltså: Apostoliska biktöverdomstolen, Högsta domstolen för den apostoliska signaturen och den

mest omtalade, den Romerska rotan. Alla dessa tre domstolar kan döma katoliker oavsett vilka stater de är medborgare i.

Apostoliska biktöverdomstolen leds av en kardinal. Den dömer i svåra fall av dödssynder, det vill säga synder som begås i fullt medvetande om att man syndar mot Gud.

Högsta domstolen är en form av kassationsdomstol, det vill säga den prövar om en annan domstol formellt handlat korrekt eller inte.

Den tredje – **Romerska rotan** – är den mest kända och är kyrkans centrala appellationsdomstol. Här kan man överklaga domslut som fattas på stiftsnivå under biskoparnas ledning. Att denna domstol är så omtalad beror på att den slutgiltigt avgör frågor om upphävande av äktenskap.

Militärdomstolar eller andra extraordinära domstolar förekommer inte.

Vatikanstatens rättskällor är den kanoniska lagen och en apostolisk konstitution, kompletterade med särskilda dekret och konventioner. När dessa inte förslår tillämpas italienska civil- och kommunallagar.

7. Straffrihet

Inga uppgifter om straffrihet förekommer.

8. Yttrande-, tryck-, mötes-, förenings- och religionsfrihet m.m.

Vatikanstatens medborgare åtnjuter alla yttrande-, tryck-, mötes-, förenings- och religionsfrihet. I realiteten är dock alla medborgare romersk-katolska trosutövare.

9. De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Påven, som formellt sett är en absolut monark vald av ett kardinalskollegium, är statschef i Vatikanstaten. Han är samtidigt biskop av Rom och överhuvud för den katolska kyrkans universella centrum, den Heliga stolen.

Något parlament finns inte och inte heller politiska partier.

Statssekretariatet är kärnan i den påvliga administrationen, kurian, och den kardinal som leder verksamheten där fungerar i praktiken som regeringschef.

EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

10. Rätten till arbete och relaterade frågor

Det finns ingen arbetslöshet i Vatikanstaten. Det förekommer inte heller någon form av tvångsarbete. Eftersom flertalet som arbetar i Vatikanen ser sitt arbete mer som ett kall än något annat är frågan om lönenivåer och arbetstider inte så aktivt diskuterad. Präster och nunnor är inte anslutna till fackföreningar. Personer som har andra uppgifter än dessa och som ofta bor i Rom kan ansluta sig till italienska fackföreningar.

Heliga stolen är inte medlem i ILO (International Labour Organisation) och har därför inte antagit några av dess konventioner.

11. Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Tillgången till medicinsk expertis och vård är mycket god. Den erbjuds i första hand vid de många framstående katolska kliniker och sjukhus som finns runt om i Rom.

12. Rätten till utbildning

För barn och ungdomar erbjuds skolutbildning av hög kvalitet vid skolor som drivs i katolska kyrkans regi. För högre utbildning finns en rad framstående katolska universitet av högsta internationella klass.

13. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Hög västeuropeisk standard råder i Vatikanstaten.

OLIKA GRUPPERS ÅTNJUTANDE AV DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

14. Kvinnors rättigheter

I många år har det framförts krav på att påven ska utse fler kvinnor till ledande befattningar inom den katolska kyrkans högsta ledning. Under Johannes Paulus II:s sista år skedde det också i viss utsträckning. Men generellt sett är Vatikanen en mansdominerad värld. Det har bland annat sin grund i att prästämbetet i den romersk-katolska kyrkan är förbehållet män.

15. Barnets rättigheter

Familjen står i centrum för den katolska kyrkans intresse och omvårdnad. Barnets rättigheter, även det ofödda fostrets, är oerhört viktigt inom den katolska kyrkan.

16. Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Inga uppgifter om missförhållanden för dessa grupper förekommer. I Vatikanstaten möter man en i högsta grad internationell och multietnisk värld. Kurian påminner i sin internationella sammansättning om FN-sekretariatet. Här arbetar människor från jordens alla hörn och här talas alla större språk.

17. Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Vatikanen tar avstånd från HBT-personer (homosexuella, bisexuella och transpersoner; transpersoner, samlingsterm för personer som ifrågasätter den könstillhörighet de tilldelades vid födseln och därför permanent eller tidvis överskrider biologiska och/eller sociala könsgrenser) som öppet visar sin läggning och utövar den. Den tillåter varken äktenskap eller adoption för homosexuella par. I den romersk-katolska kyrkan och i Vatikanen är hörnstenarna äktenskapet, som grundas på en union mellan man och kvinna, och familjen.

18. Flyktingars rättigheter

Heliga stolen och katolska kyrkan hjälper bland annat genom organisationen Caritas International flyktingar runt om i världen med mat, rent vatten, tak över huvudet och sjukvård. Under andra världskriget tog tusentals förföljda människor, inklusive judar, sin tillflykt till Vatikanstaten och de många byggnader och egendomar i Italien, som tillhörde Heliga stolen.

19. Funktionshindrades rättigheter

Inga uppgifter förekommer om att funktionshindrade skulle ha svårt att utnyttja sina mänskliga rättigheter. Funktionshindrades situation och rättigheter lyfts ofta fram. Det sker till exempel vid de offentliga audienser med påven, som arrangeras varje vecka året runt. Vid dessa tillfällen får ofta rullstolsburna personer framträdande platser. Påven brukar efter audienserna gå fram och hälsa på samt välsigna dem.

ÖVRIGT

20. Frivilligorganisationers arbete för mänskliga rättigheter

Inga uppgifter finns tillgängliga om frivilligorganisationer som arbetar för mänskliga rättigheter med Vatikanen som verksamhetsområde. Heliga stolen samarbetar med en rad icke-statliga organisationer, huvudsakligen katolska. Till dessa hör Comunità di Sant'Egidio, som är en lekmanarörelse med över 60 000 medlemmar, främst verksam i Afrika, Europa och Mellanöstern, och med högkvarter i Rom. Den mest internationellt uppmärksammade insatsen var när organisationen lyckades mäkla fred i Moçambique i början av 1990-talet.

21. Internationella och svenska insatser på området mänskliga rättigheter

Några sådana förekommer inte i Vatikanstaten. Dock är Heliga stolen aktivt engagerad i kampen för mänskliga rättigheter, nedrustning, den globala miljön, nord-syd-dialogen, humanitär biståndsverksamhet och som observatör eller samtalspart i kriser, konflikter och väpnade konflikter.